

L'economia circular

Una proposta en línia amb la Laudato si' del Papa Francesc

Contingut

L'economia circular.....	1
Una proposta en línia amb la Laudato si' del Papa Francesc.....	1
1.Laudato si', una encíclica sobre l'economia.....	2
2.La Laudato si' en continuïtat amb la doctrina social de l'Església	2
3.El model productivista: de l'èxit al col·lapse	4
4.Un model esgotat.....	5
5.Alternatives.....	6
6.De l'economia lineal a l'economia circular.....	7
7.Estratègies de l'economia circular.....	9
8.Promoure l'economia circular: tres propostes.....	11
1.Nous indicadors macro-econòmics: del creixement a la qualitat de vida.....	11
2.Transparència en el comerç i el consum.....	12
3.Polítiques fiscals per a una justícia ecològica.....	13

Fundació **CENTESIMUS ANNUS**
Grup de Barcelona

Relatoria de Carles Armengol

Barcelona, 27 de febrer de 2020

1. *Laudato si'*, una encíclica sobre l'economia

Contra el que se sol dir, *Laudato si'* no és una encíclica sobre ecologia ni, encara menys, una encíclica sobre el medi ambient. És molt més.

Laudato si' denuncia la crisi mediambiental i la crisi social, com a dues cares d'una sola realitat i cerca respostes per superar-la. Alhora, esdevé una profunda mirada a la realitat humana en totes les seves dimensions des d'una perspectiva relacional.

Laudato si' és la carta del Papa Francesc sobre *la cura de la casa comuna*. Precisament, l'origen etimològic grec de la paraula "economia" està format pels termes *oîkos*, que significa 'casa', i *némō* que significa 'administrar' o 'distribuir' (conceptes gens llunyans a la idea de 'cura').

Així, doncs, podríem afirmar que *Laudato si'* és també una encíclica sobre l'economia del món, una encíclica sobre l'actual model econòmic i les seves conseqüències.

2. La *Laudato si'* en continuïtat amb la doctrina social de l'Església

La llarga tradició de pensament social cristià i de doctrina social de l'Església ha aportat principis i criteris que il·luminen totes les realitats humanes que també poden aportar avui, propostes entorn els problemes econòmics i del desenvolupament.

Aquesta línia de pensament, fonamentada en arrels bíbliques, fou ja iniciada, des dels primers segles del cristianisme, amb pronunciaments profètics i contundents dels Pares de l'Església, tant dels grecs (Sant Basili, Sant Gregori de Nisa, Sant Joan Crisòstom), com dels llatins (Sant Jeroni, Sant Ambrosi, Sant Agustí) que es mostraven especialment bel·ligerants contra les riqueses i la seva acumulació en mans de poques persones.

Segurament ha estat en el decurs del darrer període, que s'inicia el 1891 amb la publicació de l'encíclica *Rerum Novarum* de Lleó XIII, que la Doctrina Social de l'Església ha tingut un major desenvolupament i sistematització, singularment amb les grans encíclics socials dels darrers Papes, el Concili Vaticà II i la publicació del Compendi.

Aquesta etapa, inaugurada per la gran novetat que va suposar la *Rerum Novarum*, arriba fins avui amb la encíclica *Laudato si'* (*Lloat sigueu*), publicada pel Papa Francesc ara fa 5 anys, el 24 de maig de 2015. Per a molts experts,

aquesta encíclica està cridada a definir una nova etapa en la Doctrina Social, a semblança del que va suposar la *Rerum Novarum* en el seu temps.

En relació a l'economia, la DSE ha proclamat sempre la seva intrínseca i necessària relació amb la moral. Des d'aquesta perspectiva, el pensament cristià sobre l'economia té algunes constants prou conegudes:

- ! *L'home com a coparticipant de la creació en el pla de Déu*, ens permet partir d'una visió positiva sobre les coses produïdes per la humanitat, però no eximeix d'una crítica sobre els usos que se'n puguin fer, si és que aquests no són bons.
- ! El principi del *destí universal dels béns* alerta davant un ús dels recursos que pugui privar als altres d'aquests béns. Àdhuc de les generacions futures.
- ! Que el *dret a la propietat no és absolut* i sense limitacions alerta davant apropiacions indegudes d'allò que no pot ser privatiu d'uns pocs com, per exemple, ho són els béns naturals bàsics (l'aigua, l'aire respirable...).
- ! La figura bíblica de l'*administrador honrat i prudent* ens acosta a un model de capteniment personal davant les qüestions econòmiques.
- ! El reconeixement de la limitació de determinats recursos i la necessitat conseqüent de fer-ne un ús eficient.
- ! D'acord amb el caràcter moral de l'economia, la importància que els consumidors influeixin en la realitat econòmica des d'exigències morals.

Aquestes constants s'inscriuen perfectament en els principis d'aquesta doctrina: bé comú; destinació universal dels béns; subsidiarietat; solidaritat; participació; i veritat, llibertat i justícia com a fonaments de la vida social.

La novetat de *Laudato si'* és l'enfocament holístic dels problemes del món i de les respostes a donar-hi. Es fa una abordatge harmònic de la problemàtica social indestriablement vinculada a la problemàtica ambiental, denunciant no una crisi social i una crisi ecològica com a realitats separades, sinó una única crisi sòcio-ecològica.

Laudato si' va més enllà d'esperar alternatives als recursos que puguin escassejar i es qüestiona si "ja s'han superat certs límits màxims d'explotació del planeta sense que hàgim resolt el problema de la pobresa" i planteja "la impossibilitat de sostenir l'actual nivell de consum dels països més desenvolupats i dels sectors més rics de les societats, on l'hàbit de gastar i llençar assoleix nivells inaudits" (LS 27). També ens demana una revisió profunda dels models apuntant que "desaccelerar un determinat ritme de

producció i de consum pot donar lloc a un altre tipus de progrés i desenvolupament”.

Laudato si' proposa cercar alternatives sense negar la voluntat de progrés: “Els esforços per a un ús sostenible dels recursos naturals no són una despesa inútil, sinó una inversió que podrà oferir altres beneficis econòmics a mitjà termini. Si no tenim estretor de mires, podem descobrir que la diversificació d'una producció més innovadora i amb menor impacte ambiental, pot ser molt rendible. Es tracta d'obrir camí a oportunitats diferents, que no impliquen pas aturar la creativitat humana i el seu somni de progrés, sinó orientar aquesta energia amb canals nous” (LS 191).

El Papa Francesc fa poques setmanes insistia sobre algunes d'aquestes qüestions i, sobretot, sobre la necessitat d'actuar immediatament, sense més dilacions (discurs a la Pontifícia Acadèmia de les Ciències Socials, 5 febrer 2020):

“El món és ric i, no obstant això, els pobres augmenten al nostre voltant. Segons informes oficials l'ingrés mundial d'aquest any serà de gairebé 12.000 dòlars per càpita. No obstant això, centenars de milions de persones encara estan sumides en la pobresa extrema i no tenen aliments, habitatge, atenció mèdica, escoles, electricitat, aigua potable i serveis de sanejament adequats i indispensables. Es calcula que aproximadament cinc milions de nens menors de 5 anys aquest any moriran a causa de la pobresa. Altres 260 milions, de nens, no tindran d'educació a causa de falta de recursos, a causa de les guerres i les migracions. Això en un món ric, perquè el món és ric. (...) Aquestes realitats no han de ser motiu de desesperació, no, sinó d'acció. Són realitats que ens mouen a que fem alguna cosa. El principal missatge d'esperança que vull compartir amb vostès és precisament aquest: es tracta de problemes solucionables i no d'absència de recursos. No existeix un determinisme que ens condemni a la iniquitat universal. Permetin-me repetir-ho: no estem condemnats a la iniquitat universal”.

3. El model *productivista*: de l'èxit al col·lapse

Tret de fenòmens molt aïllats, el model econòmic que impera al món és el *productivisme*. El desenvolupament està basat en un creixement sostingut de la producció de béns i serveis, sustentat, necessàriament, per un creixement igualment sostingut del consum d'aquests béns i serveis en un procés constant de retroalimentació.

Fins al darrer quart del segle XX, aquest model només era propi dels països anomenats “desenvolupats” i és el que ha assegurat a aquests estats un

creixement generalitzat de la riquesa i del benestar, tot i que internament aquesta riquesa no ha tingut una distribució equitativa.

Amb la globalització aquest model s'ha anat imposant arreu del món, si més no com a paradigma, ja que la seva realització presenta diferències abismals en funció de la riquesa dels països i també greus desigualtats a l'interior de cada país entre minories privilegiades amb capacitat il·limitada de consum i majories incitades a consumir sense disposar, sovint, dels recursos que els garanteixen l'accés a allò més essencial o imprescindible per a una vida digna.

El pes determinant del consum en el sistema econòmic està molt consolidat en haver configurat un veritable model de societat en el món anomenat desenvolupat. Aquest model –la societat de consum-, tal com ja es va començar a anomenar als anys seixanta del segle passat- ha consolidat que la nostra vida quotidiana estigui amarada de consum fins a provocar que el “consumisme” esdevingui un autèntic estil de vida i que aparegui com a dominant i colonitzi totes les esferes de la nostra vida.

Difós per la cultura de masses i la globalització, aquest model esdevé mirall per a tots els països, sigui quin sigui el seu nivell de desenvolupament. Fins i tot l'expectativa d'adoptar aquest estil de vida és motor d'alguns moviments migratoris.

4. Un model esgotat

Aquest model, econòmic i de societat, es podria qualificar com a model d'èxit, si no tinguéssim en compte les desigualtats que ha mantingut o ha generat de nou i les externalitats negatives que ha generat. Però com apunta *Laudato si'*, aquest model presenta símptomes de crisi i d'esgotament.

Entre aquests símptomes, els més alarmants són la sobreexplotació dels recursos planetaris no renovables que pot portar al seu exhauriment i que està ja produint altres conseqüències de greu deteriorament del medi ambient (contaminació, acumulació de residus...), el canvi climàtic i la creixent presència de fenòmens meteorològics devastadors (inundacions, sequeres, huracans, tornados...).

Una qüestió central és la constatació que hi ha recursos que són limitats i no tenen, si més no per ara, capacitat de renovació. El CDS hi fa referència: “Els recursos són quantitativament escassos a la natura i això implica, necessàriament, que tot subjecte econòmic individual, així com tota societat, hagi d'inventar alguna estratègia per utilitzar-los de la manera més racional possible, seguint la lògica dictada pel principi de l'economicitat” (CDS 346).

Laudato si' qüestiona el canvi en la relació amb la natura: “La intervenció humana en la natura sempre s'ha esdevingut, però durant molt temps va tenir la característica d'acompanyar, de plegar-se a les possibilitats que ofereixen les coses mateixes. Es tractava de rebre el que la realitat natural per ella mateixa permet, com allargant la mà.”

Remarcant que avui hem oblidat la realitat de la limitació d'alguns recursos insisteix: “En canvi, ara el que interessa és extreure tot el que sigui possible de les coses per la imposició de la mà humana, que tendeix a ignorar o oblidar la realitat mateixa del que té al davant. Per això, l'ésser humà i les coses han deixat d'allargar-se amigablement la mà per a passar a estar enfrontats. D'aquí es passa fàcilment a la idea d'un creixement infinit o il·limitat, que ha entusiasmat tant economistes, financers i tecnòlegs. Suposa la mentida de la disponibilitat infinita dels béns del planeta, que mena a «esprémer-lo» fins al límit i més enllà del límit” (LS 106).

A *Laudato si'* es critica el principi de maximització del guany que és el principi dominant en els sistemes econòmics preponderants al món. Més enllà de les injustícies que provoca, es posa en evidència la seva íntima relació amb la crisi ecològica: “El principi de maximització del guany, que tendeix a aïllar-se de tota altra consideració, és una distorsió conceptual de l'economia: si augmenta la producció, interessa poc que es produeixi a costa dels recursos futurs o de la salut de l'ambient; si la tala d'un bosc augmenta la producció, ningú no mesura en aquest càlcul la pèrdua que implica desertificar un territori, danyar la biodiversitat o augmentar la contaminació. És a dir, les empreses obtenen guanys calculant i pagant una part ínfima dels costos” (LS 195).

La llibertat econòmica tampoc és un valor absolut. El mercat necessita regulació que n'asseguri el bon funcionament. *Laudato si'* ens recorda que cal evitar una concepció màgica del mercat que ens el presenti com a capaç de resoldre tots els problemes. El medi ambient és precisament un d'aquests béns que els mecanismes del mercat, per si sols, no són capaços de defensar i de promoure adequadament (LS 190, CDS 350).

5. Alternatives

Davant d'aquesta realitat s'imposa una recerca d'alternatives que han portat al debat públic termes com el “desenvolupament sostenible”, per tal d'acotar un creixement desordenat en tots els àmbits o, fins i tot, propostes que parlen de “decreixement econòmic”.

És un debat especialment complex perquè, tot i que el problema és d'escala planetària i l'economia està cada cop més globalitzada i interdependent, la situació pel que fa als índexs de desenvolupament (i per tant també de riquesa

o de consum) de les diferents regions i països del món, són molt desiguals. Resulta complex, o fins i tots injust, intentar aplicar solucions iguals a situacions tan diferents.

En els darrers anys aquestes qüestions han generat un viu debat acadèmic i polític i s'ha publicat molt tant des de la defensa aferrissada de l'opció del decreixement com a canvi de model econòmic, com sobre propostes concretes de reducció del consum.

Caldrà desenvolupar nous models econòmics on el fre al consum –si més no al sistema actual de consum- no comporti conseqüències negatives en altres ordres. Aquesta moderació o reducció de consums no ha de suposar necessàriament un decreixement de l'economia com alguns objecten, ni una caiguda de l'ocupació. Hi ha formes de consum menys depredadores de recursos escassos i hi ha consums que no tenen cap incidència negativa en el medi ambient. Bona part dels serveis personals, educatius i culturals, entrarien dins d'aquest apartat.

Els moviments a favor d'una renda ciutadana, amb propostes que cal valorar detingudament i que escapen de l'objectiu del nostre treball, son un exemple de com incidir des de la fiscalitat en un canvi de model econòmic i revaloritzar tasques no mercantilitzades.

En alguns enfocaments sobre la qüestió es planteja un model que redueix la dependència del sistema econòmic del fet de tenir la població majoritàriament ocupada en treballs productius clàssics que esdevenen depredadores dels recursos naturals. En la mesura que part dels ingressos de la població no depenen de treball remunerat s'està potenciant la dedicació de temps a tasques creatives o de cura que tenen una incidència negativa molt menor sobre el medi ambient o, fins i tot, poden suposar-ne la millora.

Per tant, és molt factible pensar que, a banda d'altres virtualitats, l'establiment de mecanismes de renda garantida podrien tenir una repercussió positiva davant les problemàtiques mediambientals.

6. De l'economia lineal a l'economia circular

El model productivista-consumista és un model econòmic que podríem qualificar de lineal, basat en produir, usar i llençar. Aquest model necessita d'una constant extracció de matèries primeres que mitjançant diferents processos, que precisaran també d'energia i d'altres recursos, es converteixen en productes o béns de consum. Aquest productes, tard o d'hora, acabaran esdevenint residus que se sumaran als residus ja produïts en el procés de fabricació.

Aquest model té importants limitacions, tant a l'entrada del procés –amb l'escassetat de matèries primeres, com al llarg i al final de tot el seu cicle amb residus que s'acumulen i que poden tenir efectes contaminants. És un model, que com ja apuntàvem, mostra senyals clares d'esgotament i té amenaçada la seva viabilitat futura.

En contraposició amb aquest model lineal, entre les dècades dels 70 i del 80 del segle passat es va començar a conceptualitzar la idea d'un model d'economia circular, inicialment centrat en la gestió dels residus. Avui aquest model està en primera línia de l'agenda econòmica europea i d'altres països desenvolupats.

La Comissió Europea està especialment compromesa en l'economia circular i periòdicament va adoptant plans d'acció amb noves mesures. Així, per exemple, el 2018 es va endegar una estratègia d'EU per transformar la manera com els plàstics i els productes plàstics són dissenyats, produïts, utilitzats i reciclats. Amb l'objectiu, entre altres, que el 2030 tots els plàstics d'embalatge siguin reciclables.

L'economia circular es presenta com un sistema d'aprofitament de recursos on prima la reducció dels elements: minimitzar la producció fins el mínim indispensable, minimitzar l'ús de materials i d'energia en la producció i, quan sigui necessari, fer ús del producte, apostar per la reutilització dels elements que per les seves propietats no poden tornar al medi ambient. Així, doncs, caldria evitar tot residu que no fos biodegradable reintegrant-lo d'alguna manera al cicle econòmic.

A la pràctica, implica reduir els residus al mínim. Quan un producte arriba a la fi de la seva vida, els seus materials es mantenen dins de l'economia sempre que sigui possible. Aquests poden ser productivament utilitzats una i altra vegada, creant així un valor addicional i estalviant matèria primera. El residu es converteix en un nou recurs.

En altres paraules, l'"economia circular" és una estratègia que té per objectiu reduir tant l'entrada dels materials verges com la producció de deixalles, tancant els "bucles" o fluxos econòmics i ecològics dels recursos. Va més enllà de les "tres erres" (reduir, reutilitzar, reciclar) introduint altres possibilitats. L'economia circular és un model de producció i consum que implica compartir, prestar, llogar, reutilitzar, reparar, redistribuir, re-manufacturar, renovar i reciclar materials i productes existents totes les vegades que sigui possible fer-ho per crear un valor afegit. D'aquesta manera, el cicle de vida dels productes s'estén i es prolonga.

Contrasta amb el model econòmic lineal tradicional, basat principalment en el concepte "usar i llençar", que requereix de grans quantitats de materials i d'energia barats i de fàcil accés. I s'oposa a pràctiques com l'obsolescència

programada que en el model lineal s'havien consolidat per la persecució del consum i del lucre sense cap altra consideració.

L'economia circular intenta harmonitzar creixement o, si més no, activitat econòmica, amb el no malbaratament de recursos. Vol desacoblar el creixement del consum de recursos no renovables i crear nous llocs de treball amb nova activitat econòmica.

La seva aplicació va molt més enllà de la gestió de residus, tot i que sovint és el punt d'inici, i requereix d'un canvi de visió tant empresarial com territorial i individual, ja que suposa repensar integralment tant la manera de produir com la de consumir.

Aquest model de residu zero no fa referència només als materials sinó també a l'energia. Per exemple, aprofitar la calor que generen certs processos convertint-la en energia aplicable a algun altre procés, o aprofitant l'aigua i reutilitzant l'aigua necessària en moltes activitats industrials.

Perquè aquest model sigui eficaç també és important minimitzar el consum energètic que comporta el transport en les diverses fases del procés de producció. Per tant és un model que requereix plantejaments locals de cooperació i simbiosi i s'allunya dels processos de deslocalització alhora que potencia l'ocupació local.

Des de la perspectiva del consum suposa passar d'un model centrat en la possessió a un model basat en l'ús i el gaudi, sense possessió ni acumulació física, com ja és habitual en molts camps del consum cultural i del món digital.

7. Estratègies de l'economia circular

Les principals estratègies de l'economia circular són:

1. **L'ecodisseny i desmaterialització:** incorporació de criteris ambientals en el procés de disseny de productes, de serveis o de models de negoci.

L'ecodisseny consisteix en la incorporació de criteris ambientals en el procés de disseny de productes i serveis de manera complementària a la resta de criteris considerats habitualment: com poden ser els costos, l'ergonomia o les especificacions tècniques. En algunes categories de producte, l'ecodisseny és obligatori a nivell comunitari, com és el cas dels Aparells Elèctrics i Electrònics (Directiva 2009/125/CE).

Pel que fa als productes algunes estratègies d'ecodisseny habituals són: la desmaterialització, l'ús de materials renovables, l'eficiència en l'ús, la

modularitat (per facilitar la reutilització), la durabilitat i el disseny per al desmuntatge (per facilitar el transport i la reparació).

La desmaterialització és un concepte cada cop més assumit en el món del disseny en tots els seus camps. Desmaterialitzar és utilitzar menys o cap material, mantenint en el producte o servei el mateix nivell de funcionalitat per a l'usuari.

Això exigeix l'augment de l'eficiència en l'ús dels materials (utilitzant menys materials per a una mateixa funció específica), emprar materials de substitució (substituir l'ús de materials pesats per materials lleugers) i també la reutilització de materials. Però també inclou substituir productes per serveis (compartir o llogar productes, organitzar serveis).

2. La **remanufactura**: recuperar els productes per part dels fabricants després del seu ús per donar-los una nova vida, recuperant el seu rendiment original i amb una garantia equivalent a la d'un producte novament manufacturat.
3. La **servitització**: procés de transformació d'un model de negoci basat en la venda de productes (p.e. un fabricant de cotxes) a l'oferiment de serveis (p.e. proveïdor de solucions de mobilitat). El pas de la venda al lloguer és una de les formes primàries de servitització i és un pas que s'està fent en diversos sectors propiciat també per una major mobilitat de la població. Aquesta dinàmica també comporta que en la fabricació es torni a valorar la durabilitat i l'eficiència d'allò que es produeix, combatent l'obsolescència programada.
4. La **simbiosi industrial**: col·laboració entre empreses per fer realitat noves oportunitats de negoci explorant maneres innovadores de posar-les en pràctica donant valor a recursos sobrants del procés de fabricació o trobant solucions innovadores a la provisió de recursos i matèria primera. El que per a una empresa és un malbaratament o un excés energètic, una altra el pot fer servir com a producte o com a font per a una altra activitat industrial, o destinar-lo a la xarxa de serveis municipals. Aquesta estratègia també s'està estenent pel que fa la reutilització d'aigües depurades.
5. **Economia col·laborativa**: formes de resoldre necessitats mitjançant el préstec per a usos esporàdics, l'intercanvi i els usos compartits. Noves formes d'economia cooperativa són opcions a considerar abans de decidir comprar coses.
 - ! Compartir l'ús d'un producte o lloguer de productes o serveis entre diverses persones (viatges en cotxes compartits, places de pàrquing compartides...).
 - ! Mercats de redistribució: redistribuir béns o serveis que ja no s'usen cap a persones que sí que els necessiten (mercats de segona mà).

- ! Estils de vida comunitaris i cooperatius: intercanvi de sabers, de temps, d'habitatge... (compartir habitatge, bancs del temps, intercanvi vacacional d'habitatges...).
6. El **manteniment** i la **reparació**: estratègies que contribueixin a allargar la vida útil de béns i equips.
 7. La **reutilització** i **redistribució**: donar una nova vida a un determinat producte després del seu ús habitual, ja sigui per al mateix ús o per un de nou.
 8. La **valorització, material i energètica** en els sistemes de recollida selectiva: recuperació de materials orientada cap a la reutilització, la venda de segona mà i la recuperació d'energia en forma d'electricitat o vapor dels residus no valoritzables.

8. Promoure l'economia circular: tres propostes

L'economia circular tot i que capgiri molts aspectes de l'actual model de desenvolupament està carregada de racionalitat econòmica i recupera activitats que eren habituals entre els nostres avis. Però el marc legal i, sobretot, el marc fiscal no estan suficientment adaptats o són els més propicis per facilitar el canvi de model i impulsar-la. La urgència del canvi exigeix mesures que ajudin a evolucionar vers aquest model econòmic amb més intensitat i rapidesa.

En aquesta direcció es poden fer alguns suggeriments en tres línies d'acció:

1. Nous indicadors macro-econòmics: del creixement a la qualitat de vida

En clau cristiana, Francesc ens proposa de manera molt clara quin ha de ser l'estil de vida: "És important incorporar un vell ensenyament, present en diverses tradicions religioses, i també en la Bíblia. Es tracta de la convicció que «menys és més». (...)

"L'espiritualitat cristiana proposa un creixement amb sobrietat i una capacitat de gaudir amb poc. És un retorn a la simplicitat que ens permet d'aturar-nos a valorar les coses petites, agrair les possibilitats que ofereix la vida sense enganxar-nos al que tenim ni entristir-nos pel que no posseïm. Això suposa evitar la dinàmica del domini i de la mera acumulació de plaers" (LS 222).

Aquest estil de vida del “menys és més” ja no és tan sols una resposta als problemes ambientals i econòmics, sinó que està relacionat amb la possibilitat de viure amb un estil diferent tota la nostra vida: menys quantitat, però més qualitat; menys velocitat, però més intensitat i més profunditat.

El món econòmic –i les polítiques econòmiques- han de variar també les seves prioritats. El creixement a ultrança ja no pot ser l'objectiu. Cal abandonar el fetixisme entorn el creixement del PIB i desenvolupar nous indicadors orientats a aquestes noves prioritats.

El debat sobre nous indicadors fa anys que es va iniciar en l'àmbit acadèmic i progressivament ha entrat també en les agendes econòmiques i polítiques. Que la mesura del PIB deixi fora el treball domèstic i moltes tasques de cura no professionalitzades o que no consideri els danys sobre el medi ambient i la seva repercussió econòmica a mig i llarg termini és indicatiu de que es tracta d'un instrument obsolet i, fins a cert punt, contraproduent, com a marc per a fixar prioritats en les polítiques econòmiques.

Des del punt de vista d'aplicació real Nova Zelanda acaba de desenvolupar el que anomenen Marc de Condicions de Vida, on s'analitzen diverses esferes del benestar com l'estat del medi ambient, la salut, l'habitatge, la identitat cultural, els ingressos, el consum, l'ocupació... La funció principal d'aquest Marc és aportar indicador que puguin informar els governs sobre com les seves actuacions i mesures polítiques poden afectar les condicions de vida de tota la població. La despesa prevista en els pressupostos de l'estat estarà fortament orientada a la millora dels àmbits més deficitaris d'acord amb aquests indicadors.

2. Transparència en el comerç i el consum

Es pot legislar per protegir i incentivar els criteris ecològics en l'elaboració i venda dels productes, fins i tot cal actuar amb prohibicions que poden resultar efectives com ho són les que han d'evitar determinats productes d'un sol ús o determinats plàstics.

Però també és molt importat que els propis consumidors participin i siguin impulsors del canvi de model i canviïn els seus hàbits de consum.

Per implicar els consumidors de manera més activa en el canvi de model cal que tinguin tota la informació i totes les eines per prendre decisions responsables. Calen polítiques de mesura de l'impacte ecològic dels productes i serveis i que aquest sigui transparent de cara al consumidor.

Cal millorar les polítiques sobre l'etiquetatge que incorporin tota la informació sobre els materials, sistemes de fabricació i traçabilitat per tal que el consumidor pugui exercir la seva llibertat de triar de manera responsable i informada.

Cal protegir el consumidor de pràctiques abusives i potenciar la informació del consumidor.

Cal impulsar el consum de proximitat facilitat la distribució i el comerç des d'aquesta proximitat reduint intermediacions.

3. Polítiques fiscals per a una justícia ecològica

El canvi de prioritats econòmiques ha de tenir també una traducció en el canvi de les polítiques fiscals que són poderoses per reequilibrar allò que el mercat no fa per si sol.

Les externalitats sobre el medi ambient dels processos de producció han de recaure en primer lloc sobre el preu dels productes fabricats. Cal gravar de manera decidida la contaminació i la producció de residus d'acord amb els efectes.

L'explotació de recursos naturals que pertanyen a tota la humanitat i a les generacions futures ha de generar molt més retorn social i no es poden privatitzar aquests recursos.

Cal facilitar els processos de servitització mitjançant una fiscalitat sobre el valor afegit que gravi la despesa de materials per sobre de la despeses en mà d'obra.

El capital i les rendes han d'estar més gravats que el treball. Les màquines han de pagar més impostos que els que paga el treball humà.

Aquest esforç fiscal serà del tot inútil si els sistemes permeten la impunitat a través de llacunes legals, la baixa persecució del frau o l'evasió o l'existència de paradisos fiscals, recentment qualificats per Francesc com a estructures de pecat. D'acord amb les seves paraules:

“les estructures de pecat avui inclouen repetits retallades d'impostos per a les persones més riques, justificats moltes vegades en nom de la inversió i desenvolupament; paradisos fiscals per als guanys privades i corporatives; i, per descomptat, la possibilitat de corrupció per part d'algunes de les empreses més grans de el món, no poques vegades en sintonia amb algun sector polític governant”.